

ВЕЛИКИЙ РОМАН

Надія Гуменюк

ПОЛЮВАННЯ
НА ЧОРНОГО БУСЛА

Харків
«ФОЛІО»
2025

Частина перша

МЕЛАШКА ТА МІСТЕР N.

Шрами — це лише інша форма нашої пам'яті.

Марго Стедман

1

Нічний туман переходив у мжичку. Десь там, угорі, рвучкий вітер витрушував із важкезних хмар осінню мокву, просіював її через небесні решета, і вона дрібною січкою осідала на кущі та пришерхлу траву вздовж залізничної колії.

Коля на узвишші. Знизу, зі стежки, що в'юниться паралельно до неї, між залізничним насипом і лісосмугою, не видно ні рейок, ні шпал. Тому здавалося, що потяг — сірий, покритий лискучими лусочками дощових крапель, з двома червоними фарами на хвостовому вагоні — просто пролетів над головою, гучно розшматовуючи навпіл сіру осінню заволоку.

— Лохнеське чудовисько...

Високий, уже добряче зігнутий літами і худий як тичка чоловік змахнув палицею услід «швидкому» й насунув аж на самого лоба каптура, що сповз на потилицю, коли він задирав голову. Грубий брезентовий дощовик, під яким могли б вміститися зо троє таких довготелесих чахликів, лунко залопотів під поривами вітру, вдарив полами по ногах у старих спортивних штанах, заправлених у зелені болотники¹.

Втім, Петрась, схожий у брезентовій вдяганці з каптуром чи то на середньовічного монаха, чи на дерев'яне опудало, на яке накинули «не за фігурою» широке дрантя, гадки не мав, яке воно насправді, оте загадкове шотландське чудовисько.

---

¹ Болотники — гумові чоботи (діалектизм).

Три дні тому почув вельми цікаву передачу про нього по «брехунцеві»¹. Звісно ж, краще один раз побачити, ніж сто разів почути. Але телевізора у них немає. Тобто сам ящик є, але навіщо його ремонтувати, якщо по ньому то білорусько-московські, то польські передачі показують. Вже ж і на зборах говорили, і в обласній газеті писали, що поліські села і досі, як і за советів, від інформаційного простору України відрізані. А віз і нині там, ніхто не поспішає щось змінювати. От Петрась і затявся: поки у них не буде київського або львівського телебачення, він того ящика до кімнати не внесе — хай його в коморі миші згризуть.

Та то ще й не факт, що загадкового рибо-звіра взагалі по «ящику» показують. Тож він може лише уявляти його зі слів радіодикторки — довгого, сірого, мокрого, лискучого і прудкого, як оцей пасажирський експрес. Хоча хто може стверджувати, яке насправді те чудовисько, що під водою ховається і на людські очі не появляється? Ну хто? Хіба воно на берег виповзало, вулицями шпацерувало, у вікна зазірало, мовляв, дивіться — осььосьонечки я? А може, та істота зовсім-зовсім інакша? Скажімо, така, як ота, що живе у їхньому хліві?

Еге ж, у них із жінкою своє чудо-юдо — біле, кудлате, рогате, вередливе і вперте, як сто віслюків, разом узятих. Це через нього, точніше, через неї, він змушений був навіть оцього похмурого недільного ранку вилазити з-під теплого коца² і нехотячки шкутильгати до лісосмуги. Бо, бачте, без ранкового моціону їхня Мелашка не віддасть молоко або ж віддасть лише наполовину. Вона нібито звикла за літо, що вранці її спочатку випають та вигулюють, а тоді вже доять, і ніяк не погоджується переходити на новий, осінній, режим. Тож, як сабанити³ пастухова всезнаюча жінка, поки ще зело зелене, листя з кущів до ирїю не відлетіло услід за птаством і їхній вельми відзігорній⁴ принцесі

---

¹ «Брехунець» — абонентська радіоточка.

² Коц — грубе вовняне покривало (діал.).

³ Сабаніти — доброзичливо сварити (діал.).

⁴ Відзігорна — делікатна, витончена (діал.).

є чим пожитися, треба вдовольняти її забаганку і виконувати козячу волю.

Щоправда, Петрась, відомий своєю поміркованістю і недовірливістю, дуже сумнівається щодо такої хронологічної послідовності та прямої залежності надою від рогатого моціону. З недовірою сприймає він і жінчині слова про те, що ранкові шпацери вельми корисні, і то насамперед йому самому, бо ж, як нібито сказала сільська фельдшерка, треба не залежувати, не засиджувати, не залінькувати, а розходжувати травмовану ногу. «Ходити! Ходити! Ходити! Бо рух — це життя!». Ще б сказала «Бігати! Бігати! Бігати!». А чи воно ото правда? Лев не вельми-то й бігає, здебільшого лежить та позиркує, як його левиці за здобиччю гасають, але ніякі болячки його через такий лежачий спосіб життя не хапають, звання царя звірів ніхто не позбавляє і перший, найкращий шматок від впольованої дичини його дикі киці йому віддають. Отака-от повага до чоловічої статі!

Зовсім, ну ніскілечки, ані на макове зернятко не вірить чоловік своїй жванді¹ домашній, що й козяче молоко також передусім потрібне йому, бо воно вельми помічне, просто таки панацея від усіх болячок та ще й еліксир молодості, а «ти ж, Петрасю, отако подимиш іще трохи своїм бакуном смердючим та й зовсім пропащою здихлею станеш, за Пігунову хату переберешся».

За Пігуноюю хатою — сільський цвинтар. Туди Петрасеві не хочеться. Тож він мусить погоджуватися з жінкою: а так, так, звісно ж, коза — його спасителька. І кому ж її пасти, як не нею ж спасенному?!

Еге ж, говорила баба, що літала жаба. Знає він ці жіночі хитрощі. Все це радше для того, щоб назолити йому, не дати полежати чесному старому чоловікові навіть у святу неділю. Бо вчора трохи не розрахував свої сили, коли з кумом у генделику² за зустріч цокнулися. Та хай би ця Мелашка й зовсім... Ні-ні, смерті він їй не бажає. Хай би вона просто не доїлася.

---

¹ Жвандіти — бурчати (діал.).

² Генделик — невеличкий заклад зі спиртними напоями.

От! Тоді й навіть не поставало б питання ні про її моціон, ні про раціон.

Потрібне йому її молоко! Він би зараз ліпше підживився чимось міцнішим, скажімо, житнівкою із бутлика, схованого від пильного жінчиного ока у порожньому вулику в садку, бо відучора так сухо в роті, аж язик затерп. Тієї потаємної схованки його всюдисуща Петруня ще не нагледіла, тож щоразу, коли чоловік, «підживлений» і відповідно оживлений та повеселений, повертається до хати, дивується: і коли це він встиг, і де — до кооперації ж не ходив та й узагалі нікуди із двору не виходив.

Еге ж, не козиним молоком єдиним чоловік на світі тримається. Та що вдієш, коли ти їй про діло, а вона тобі про козу білу, ти їй — «книш», а вона тобі — «паляниця». О! Характер у його Петруні недалеко від Мелациного втік.

Дехто у селі, особливо з молодих-зелених, впевнений, що Петруня — це прізвисько і що утворилося воно від чоловікового імені, як ото, за Біблією, Єва від ребра Адамового. Насправді ж його дружина ще від самої появи на світ — Петрина, або як її називають у селі — Петруня. Так тато з мамою нарекли. А якщо вже хтось із чийогось ребра і мав би бути створений, то радше він із жінчиного. Бо ж це вона, маленька, кругленька, мов качанка¹, непосидюча і балакуча Петруня, крутить-вертить своїм цибатим і мовчкватим Петрасем, як циган сонцем, і міцно тримає його у своїх вправних руках.

Але всі жінчині накази та заборони діють лише у межах її обзору. А поза ним... Ось і зараз: провів поглядом потяга, що промчав на захід, дістав з кишені самокрутку, затягнувся бакуном, що пахкотів йому краще за всі квіти світу, задоволено виштовхнув із себе заспокійливий теплий дим, наслідуючи паровоза, й аж тоді вгледів, що шудрате² домашнє чудовисько, яке кілька хвилин тому вирвало мотузку з його рук і пошнуркувало вздовж насипу, вже аж ген-ген за рудими заростями деревію

---

¹ Качанка — капуста (діал.).

² Шудрата — розкошлана (діал.).

біліє. Ще чого доброго знову полізе догори, на колю — чогось цій впертій брикливиці вельми подобається цокати копитцями по шпалах. І нащо їй те цокання? Не коза, а фанаберія якась!

— А бодай тобі сто диких хортів на твій мокрий хвіст!

Петрась поспішив до кози, викидаючи вперед травмовану ще весною ногу, що й досі погано згиналася у коліні.

Коза не поверталася на його голос, але й не відбігала далі. Стояла як укопана з нагнутою головою та виставленими рогами і вдивлялася у щось поперед себе.

«Певне, знову на їжача натрапила, — подумав чоловік. — Ну-ну, тримай, козаче-їжаче, цю Маланку-хуліганку, доки я дошкандибаю та за шнурка вхоплюся. Можеш навіть кольнути вредноту голками в її цікавий біленький писок. Я не бороню».

Підійшов — і сторопів. Посеред заростів деревію горілиць, розкинувши руки, лежав молодий чоловік. Без верхнього одягу, в темно-синьому костюмі, з-під якого висмикнулася кольорова краватка, у білосніжній сорочці та чорних черевиках з гострими носачами. Як на весілля зібрався... Тільки яке вже там весілля? Очі заплющені, на чолі, під руським чубом, у якому заплуталося кілька реп'яхів, запеклася кров. Від колії й аж до голови прим'ята трава та зламані сухі стебла — виразний слід падіння. І на пальцях розкинутих рук — чорно-зелені сліди. Вочевидь, коли нещасний скочувався вниз, то інстинктивно чіплявся за податливу землю. Отже, був ще живий.

Петрась перехрестився. «Бідолашний хлопака, — подумав. — Певно, їхав у потязі... Може, навіть у тому, що тільки-но зблиснув перед очима, як лохнеське чудовисько... Але ж... Ні-ні! Кров на чолі уже запеклася й потемніла та й одіж просякла моквою... Тож трохи полежав під насипом. Як довго? А хто його знає. Вночі проходив люблінський пасажирський, на світанку — дизель... А може, потяги тут і ні до чого. Може, він і не їхав у потязі. Може...».

Його раптом знудило, стало страшно, так страшно, аж зуби зацокотіли. Здалося, що чиїсь слизькі холодні клешні пробралися в болотники, поповзли від ступнів до литок, від литок до

колін, під дощовик, а тоді далі, догори, аж до самого горла, щоб стиснути його, не дати навіть крикові вирватися. Озирнувся навколо, вхопив мотузку і потягнув козу до стежки. Мелашка, що зазвичай мекала і протестувала, цього разу не пручалася, спочатку покірно пішла поряд, а тоді з високим рвонулася наперед і вже тягла пастуха за собою аж до самої хати, що трохи відбігла від крайньої вулиці. Мабуть, їй також стало лячно та зимно. В їхньому маленькому селі такого ще не траплялося. Принаймні, відколи Мелашка у них появилася. Бідна коза. Злякалася, певно, не меша, ніж він. Он як помчала додому, ніби за нею сто вовків гоняться.

Господиня вгледіла їх через вікно і поспішила до хліва з дійницею у руці, на ходу підмарушкуючись¹ перкальовою хустиною та підперізуючись цератовим фартухом.

— Ніде твоя коза не подінеться. Сідлай-но, Петруню, хутчіше свого ровера і крути педалі до сільради, — зупинив її захеканий чоловік.

— Тю на тебе, Петрасю! Чи ти вже п'яної роси налигався?! Чого це я маю туди тарагунитися та ще й на ровері? Щоб замка поцілувати? Неділя ж ниньки, — здивувалася жінка.

— Ну то їдь до голови чи до кого там ще... Додому до когось, значить, їдь. Хай міліцію викликають. Біда коло колії приключилася...

— Наша Мелася рогами поїзда з рейок зіштовхнула? — спробувала пожартувати Петруня.

— Смішки тобі! Там таке... Хлоп коло колії... Не тутейший, не наш... Молодий, алігантський, дженджуристий такий...

— То й що, як хлоп? То й що, як нетутейший? А хіба нетутейшим заборонено коло колії ходити чи стояти? — Петруня відтрутила чоловіка й рішуче штовхнула двері до хліва.

— Так той... Не ходить же він... І не стоїть... А лежить, воропаха. Неживий... Здається...

---

¹ Підмарушкатися — пов'язати на голові хустину молодичкою (діал.).

— То неживий чи здається? Ти можеш толком сказати, блутало оцибенське¹?

— Не знаю достеменно. Лежить, як мрець, роздягнутий, без осінки, очі заплющені. Певне, з вагона викинули. А може, й ні... Може, підстроїв хтось, щоб подумали нібито вискочив на ходу.

— Мати Василева! Що ж це на білому світі діється? А бий його сила Божа того нехриста, що таке заподіяв!

Петруня поставила на землю дійницю, хутко розв'язала фартуха, стягнула з голови хустину, витягла з сіней новенького ровера, без якого останнім часом нікуди не вирушала, бо ж чого б це мала ноги томити, коли свою техніку має. За мить вона вже тиснула на педалі до сільрадівської секретарки — та жила найближче. Петрась тим часом навідався до вулика, до свого потаємного бутлика — «щоб нерви причесати, бо геть розколошкалися».

А за годину біля їхньої хати зупинився зелений «бобик» з мигавкою. Міліціанти наказали свідкові, Петрові Карасеві, їхати з ними, показати місце, де він знайшов потерпілого, а щоб не гаяти дорогоцінний час, то дорогою розкаже, як усе було і що він бачив.

— Та то не він знайшов того хлопа, то наша Мелася надибала його, — поправила Петруня.

— То хай ваша дівчина теж їде. Де вона? — запитав старший міліціант.

— У хліві вона, де ж їй ще бути. Я її тільки-но доїти збиралася, але тут таке приключилося, що вже й не знаю, чи молоко ниньки буде... Такий стрес, такі нерви. Та й чого худобині з вами їхати? Що вам бідна коза скаже?

— То коза чи Мелашка? — перепитав міліціант.

— Кажу ж вам, коза Мелася. Хіба ви-те не чуєте?

— Зі слухом у мене все добре, а от ви, громадянко, на недобре напрошуєтеся — представникам закону голови морочите, слідству перешкоджаєте!

---

¹ Блутало оцибенське — плутало брехливе (діал.).

ЗМІСТ

Частина перша. МЕЛАШКА ТА МІСТЕР N.	3
Частина друга. ПОЛЮВАННЯ НА СНИ	91
У пошуках чорного бусла	91
Згадати все.	113
Частина третя. ЕФЕКТ БУМЕРАНГА	195